

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA INCEPUTURILOR ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PUBLIC SĂTESC ÎN JUDEȚUL BACĂU (1858—1865)

de Victor MARINOVICI

Reflectînd profundele transformări ale întregii noastre societăți, învățămîntul cunoaște astăzi o uriașă dezvoltare. Pentru a ajunge însă aici, școala românească a avut de parcurs un drum lung și greu.

Nu ne-am propus să-l reconstituim în întregime ci doar să-i prezentăm părțile cele mai umbrite, momentele de început ale învățămîntului public sătesc din județul Bacău.

Pentru o mai bună înțelegere a intențiilor și modalităților de abordare a temei se cuvin citeva lămuriri suplimentare. În categoria școlilor publice sătești le-am inclus pe cele întreținute de stat, cu învățători pregătiți și plătiți de stat, a căror activitate s-a desfășurat permanent sub îndrumarea și controlul ministerului. Este motivul pentru care nu ne vom referi la școala din Tețcani, anterioară anului 1848, ea fiind rodul unei inițiative particulare și cu existență limitată, concentrîndu-ne atenția asupra primilor ani de funcționare a celei din Bogdana, pe atunci comună rurală, astăzi sat făcînd parte din comuna suburbană Ștefan cel Mare Municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej).

În încercarea de a recompune un tablou cît mai complet al vieții școlii am folosit pe lîngă surse bibliografice un bogat material arhivistic. Pe cit ne-a stat în putință am lăsat documentele să vorbească, inserînd foarte multe din ele în text, socotînd că dificultățile de lectură sînt deplin compensate de savoarea și autenticitatea lor.

Pornim deci la drum cu intenția declarată de a acoperi măcar o mică parte din nevoia de tradiție a învățămîntului local, de a reinoda firul ce leagă școala de astăzi cu cea de ieri.

*
* *

Perioada regulamentară a însemnat începutul unor acțiuni sistematice, oficiale, îndreptate în scopul întemeierii învățămîntului național. Dictate de interesele boierimii, de dorința ei de a-și asigura cadrele necesare, măsurile vor viza în primul rînd școlile de tip gimnazial și liceal. Cele sătești vor fi ignorate fiindcă, așa cum susținea Mihail Sturdza

„a da aceeași învățătură tuturor categoriilor sociale ar fi egal cu a hrăni la fel vietăți diferite ¹.

Revoluționarii de la 1848 au impus însă, în ideea generală de progres, și pe cea a democratizării învățămîntului. Petițiunea-proclamațiune cuprindea explicit dezideratul unei „reformе a școalelor pe o temelie largă și națională, spre răspîndirea luminărilor în tot poporul” ².

În noile condiții, impuse de avîntul mișcării naționale, era necesară o schimbare radicală de atitudine față de învățămînt, pentru a-l face apt să răspundă cerințelor societății, pentru a-l integra rapid în procesul de înnoire. În acest scop, domnitorul Grigore Alexandru Ghica numește o comisie care redactează un regulament de organizare a învățămîntului Moldovei.

Intrat în vigoare în iunie 1851, „Așezămîntul pentru reorganizarea învățăturilor publice din Principatul Moldovei”, va fi o anticipare a Legii instrucțiunii, cuprinzînd principii înaintate: gratuitate, restabilirea limbii române în școli de meserii și, ceea ce este foarte important, se făcea din învățătură o condiție a admisibilității în funcțiunile publice. ³

Crearea unui cadru oficial a însemnat un mare progres dar rezultatele practice vin greu, întirziate de evenimentele politice dar mai ales de lipsa mijloacelor materiale. Conștient de limitele sale, statul se mîrginește la a gira doar o școală în fiecare ocol, deci doar 63 în întreaga Moldovă ⁴.

Acesta este contextul în care la Bogdana, în 1853, arhimandritul Anton Dumbravă începe construcția localului de școală, cu ajutorul autorităților locale ce-i înlesnesc procurarea materialelor... „Se va răspunde prea cuvioșiei sale că în luarea unui asemenea material pentru trebuința clădirii casei de școală să aibă toată privegherea a nu se produce vreo irosire...” spune adresa isprăvniceii din 2 noiembrie 1853, prima știre despre începutul construcției ⁵.

Deși în 1855 guvernămîntul moldav avizează deschiderea școlilor satești, momentul întirzie, deocamdată școlile aflîndu-se, după spusa unui ministru al caimacanului Vogoride „într-o deplină dezorganizare și neregulă” ⁶ (

Abia în 1858 se trece hotărît la acțiune, mărturie stînd și intensa corespondență a ministerului cu autoritățile ținutului Bacău. „...Ministerul neavînd știință dacă egumenul mănăstirii Bogdana a gătit casa de școală și dacă n-a gătit asemenea casă să se pornească cu materialul slobozit după înalțul ordin...” se scrie în adresa din 4 iunie 1858 ⁷. Răspunsul autorităților locale, deși întirzie două luni, este pozitiv. La 8 august 1858, cu nr. 7624 se comunică ministerului

1. Apud V. Cristian — „Al. I. Cuza față cu problemele învățămîntului” în „Cuza Vodă — în memoriam” — Iași, 1973, p. 450.

2. Ibidem — p. 451.

3. V.A. Urechia — „Școlile satești în România — Istorical lor de la 1830—1867” — Buc., 1868, p. 15.

4. V. Cristian — op. cit., p. 452.

5. Arh. St. Buc. — Fond Min. Instr. Publice Moldova, dos 772/1853, f.3.

6. Apud. D. Berindei — „Epoca Unirii”, Buc. 1979, p. 205.

7. Arh. St. Buc. — Fond. cit., dos. cit., f. 11.

„...Din raportul revizorului, casa de școală de pe moșia înconjurătoare Sfintei minăstiri Bogdana este gata, se face cunoscut că se așteaptă numirea profesorului...“⁸.

Și aceasta va sosi în curînd, școala din Bogdana ale cărei cursuri au început la 29 septembrie 1859, școlile din Nănești și Luncași iar în 1861 cea de la Pustiana⁹.

Prioritatea școlii din Bogdana este dovedită și de tabelul ce poartă data de 25 iulie 1859, în care se arată, că în acel moment erau înființate în Moldova 24 de școli sătești, din care 20 aveau localuri proprii și numai 4 funcționau în case oferite de proprietari. În „Lista lămuritoare asupra deschiderii și rînduirii profesorilor la școlile sătești“, unde figurează toate cele 24 de școli existente, la nr. 16 este cea din Bogdana despre care se spune „Casa de școală au fost gata în anul 1858 după comunicația făcută de secția a II-a, cu Nr. 8545 august 28. Profesor s-a numit la 13 septembrie 1858, cu decretul Nr. 9517 ANTON ANTONIU care au săvîrșit la seminarul din Socola cursul de gradul I de 4 ani“¹⁰.

L-am cunoscut astfel și pe primul învățător, pe cel a cărui activitate o vom urmări îndeaproape timp de șapte ani. Iată-l descriind începutul într-un raport din 30 septembrie 1858.

„...Venirea la îndatorire a fost încă de la 20 a curenteii însă pînă la 29 a pomenitei luni n-au stat prin puțință a se regula a ei deschidere și asta din cauză că copiii locuitorilor, fiind ocupați în agricultură, n-ar fi putut urma regulat la clasă ci doar la termenul însemnat mai sus. Acum am 15 elevi dar grabnic vor fi ca la 40—50. Fac rugăminte Onor Ministrului să binevoiască cit mai de timpuriu să trimită programul și instrucțiunile ce urmează a se respecta spre bună regulă...“¹¹.

Deci încă de la primul contact cu realitatea locală ni se semnalează o mare dificultate cu care se va confrunta școala românească în perioada ei de început. Frecvența elevilor va fi, alături de dificultățile materiale și ostilitatea mai marilor locului, piedică greu de depășit, anulînd în bună măsură eforturile ce se făceau pentru a da învățămîntului un caracter atotcuprinzător.

Să vedem cu ce zestre materială pornește la drum școala din Bogdana, așa cum e ea prezentată în lista-inventar anexată raportului citat : „3 scafe de hîrtie cu privazuri de lemn, 8 bănci cu scaunele lor, 3 mese de lemn, 12 scaune asemenea, 2 vâtraie de fier, un ceasornic mare de perete“, obiectele de mai sus fiind însoțite și de următoarele cărți : „84 abecedare mici, 8 catehise mici, 41 volume mari și mici în care se cuprind felurite istorii“.

Nu știm cum s-a încheiat primul an școlar la Bogdana, nu avem rezultatele statistice. Deducem însă că el a fost fructuos dintr-o reclamație a egumenului minăstirii adresată ministerului la 11 septembrie 1859.

8. Ibidem — f. 15.

9. „Anuarul general al Instrucțiunii Publice pe anii 1864—1865“ — București, 1868, p. 66—67.

10. Apud V. A. Urechia — op. cit., anexa 77, p. 115.

11. Arh. St. București — Fond. cit., dos. 1114/1858, f. 8—9.

„...Subscrisul egumen al mînăstirii Bogdana, cu respect dăm încunoștință că această școală, care mai înainte de vacanție număra ca la 60 școlari, acum se află pustie căci profesorul rînduit nu a mai venit la școală nici pînă astăzi, 11 septembrie...”¹².

Alarma se dovedește falsă, profesorul întorcîndu-se la timp, lucrînd în continuare pentru propășirea școlii. În toamnă Anton Antoniu, dorind să asigure elevilor condiții bune de învățatură, solicită înființarea unui internat — „entern” — la Școala din Bogdana. Cererea sa este însoțită de „Suplica obștii satului înconjurător mînăstirii Bogdana” din 28 octombrie 1859. „Este cunoscut multora starea morală și intelectuală a locuitorilor agricoli din Principatele Unite. Subscriși ai aud că mai mult pentru asemenea scop s-au înjghebat școala publică din satul zis și la care noi am dat putinciosul ajutor la aducerea lemnului și materialului trebuitor la acea zidire. Cu lacrimi fierbinți venim a ruga onoratul minister să binevoiască de a reforma pentru copiii noștri un entern în Sfînta mînăstire unde sînt case pustii și nelocuite de mine”¹³.

Deși ministerul nu aprobă cererea, intențiile învățătorului și sprijinul țăranilor alarmează mai marii locului care trec la ofensivă. La 20 februarie 1860 Ministerul Trebilor Dinlăuntru anunță „Prefectul districtului Bacău, prin depeșa telegrafică Nr. 2276, înștiințează că locuitorii satului Bogdana au venit la oareșicari revoltă după invitările profesorului școliei din acel sat carele ar fi în rivalitate cu egumenul și posesorul moșiei. Cu onor se face poftire aceluia minister să binevoiască a regula mutarea aceluia profesor la alt loc”¹⁴. Egumenul scrie și el la 14 februarie 1860, propunînd înlăturarea lui Anton Antoniu. „...În locu-i să se rînduiască de profesor la acea școală pe preotul satului, Manasie Dumbravă, bine fiind ca învățătura tinerilor săteni să se încredințeze preoților satelor”¹⁵. Atacat de prefect, care socotește spijinul dat școlii încălcare a ordinii iar inițiativa învățătorului instigare la revoltă, atacat de egumenul ce-și vede amenințată „moșia” și care încearcă să restabilească autoritatea instituției sale, Anton Antoniu se vede atacat și de arendașul moșiei, „posesorul” Teodor Gheorghiu care, la 13 iunie 1860, scrie și el ministerului :

„...Dacă nu se poate face altă reparație, măcar să se strămune numitul profesor la altă școală...”¹⁶.

În ciuda tuturor adversităților, Anton Antoniu rămîne pe loc lucrînd în continuare cu cei 61 de elevi (48 în cl. I și 13 în cl. a II-a) cîți erau înscrși în catalogul examenului semestrial din 29 martie 1860¹⁷. Materiile studiate erau : cunoștința literelor, silabisirea, cetirea, scrierea, numărarea, rugăciunile, scrierea cifrelor, cu toate elevii luînd cunoștință în timpul cînd muncile agricole nu erau în actualitate.

12 Ibidem — f. 37.

13. Ibidem — f. 32.

14. Ibidem — f. 38.

15. Ibidem — f. 40.

16. Ibidem — f. 70.

17. Ibidem — f. 63—65.

„Școala a început la 12 septembrie cu un număr mic de elevi, nu se pot comunica cataloagele“, raporta învățătorul ministerului la 30 octombrie 1860¹⁸. Și acum, după doi ani de activitate, trăind în mijlocul sătenilor, Anton Antoniu este în măsură să explice cauzele frecvenței slabe. O face în raportul Nr. 41 din 13 noiembrie 1860, descriind sărăcia elevilor, lipsa de haine și încălțăminte care-i ține în casă, lipsa posibilităților de a-și plăti cărțile școlare. În raportul său, învățătorul își permite și sugestii pentru îmbunătățirea stării de lucruri, unele surprinzător de înaintate pentru acele vremuri... „Pentru copiii săraci să se dea cărți gratis, ca la fiecare școală din sat cam 20.

Pentru copiii ce datorează plata cărților să se ia măsurile de cuviință pentru adunarea banilor fiindcă sătenii socotesc acești bani ca o parte de bir, îi descurajează și-i iau copiii de la școală..“¹⁹.

Nici ministerul nu este „bogat“, singurul rezultat concret al demersurilor învățătorului din Bogdana fiind anunțat prin adresa 662 din 21 ianuarie 1861. „Se trimit 20 plăci pentru a se împărți gratis la școlari“²⁰. Cu ele însă nici condițiile materiale și nici frecvența elevilor nu se schimbă. „La 24 iunie expirat, având un număr mic de elevi pe care i-am eliberat pe la părinții lor pînă la 1 septembrie viitor“²¹.

Anul școlar următor, 1861—1862, începe și se încheie în aceleași condiții, cu notificările de rigoare ale slabei prezențe de început și de sfârșit de an.²² Sfârșitul lui ne dă însă posibilitatea unui bilanț parțial. În cei 4 ani de existență, școala s-a consolidat, depășind adversitățile, adaptându-se situației existente.

În aceleași condiții funcționau în ianuarie 1862, 64 de școli sătești în Moldova cu un număr total de 2 000 elevi²³. Cifra lor ne arată că etapa înființării instituțiilor școlare în fiecare ocol, plan minimal al autorităților, se realizase. Numărul elevilor însă, o medie puțin peste 30, indică clar că principiul atotcuprinderii era departe de a fi „atotcuprinzător“.

Depășindu-se totuși, chiar și în aceste condiții, pragul de început, dirigitorii învățămîntului din România încearcă să-i aducă corective calitative. V. A. Urechia, director în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, va insista pentru cuprinderea fetelor în școli căci „...educațiunea sexului femeesc este o întie îndatorire în regenerarea poporului, fiindcă ele sînt menite a face din fiece familie cite o școală...“²⁴.

Măsura este pozitivă dar lipsurile materiale cunoscute o fac inoperantă. Încercarea de a atrage fetele în învățămîntul sătesc preocupă și pe învățătorul școlii din Bogdana... „Pentru învățarea copilelor nu sînt încăperi, am o singură odaie ca clasă de predilecțiune unde abia încep

18. Ibidem — f. 89.

19. Ibidem — f. 93.

20. Fond cit. dos. 190/1861 — f. 9.

21. Ibidem — f. 20, raport 77 din 4 iulie 1861.

22. Ibidem — f. 34 și f. 43.

23. V. A. Urechia — op. cit., p. 24.

24. V. Cristian — op. cit., p. 452—453.

60 de școlari și mai mulți nu se pot primi nefiind încăperi. Rog asemenea a mi se aproba un ajutor bun care să poată răspunde cu demnitate la nobila misiune ca școala elementară să dea tineri învățați“²⁵. În continuarea Antoniu propune și soluții practice, de rezolvare a problemei spațiului. „Școala de băieți să se mute în minăstire unde există locuință atît pentru profesori cît și pentru școlarii săraci, mai ales că sînt mulți din satele megieșe, la mai bine de 2 poște, dacă n-ar veni ei, din cei 60 de copii ar rămîne 4 copii din comună. Iar școala băieților de acum ar deveni școală de fete“²⁶. Sugestiile sînt reținute pentru viitor, deocamdată ministerul neputînd să-i rezolve doleanțele „Vi se răspunde că deocamdată să vă siliți pe cît puterile, vă iartă de a da învățatură fetelor rămînînd a avea în vedere propunerile dumneavoastră la noua reorganizare a instrucțiunii publice“²⁷.

Apreciînd însă în mod deosebit munca lui Anton Antoniu, ministrul îi trimite o scrisoare laudativă :

„Din raportul domnului inspector am văzut activitatea ce ați dezvoltat la instruirea elevilor din acea școală precum și buna regulă și exactă îndeplinire a îndatoririlor dumneavoastră. Subscrisul, în vederea acestei bune purtări din parte-vă, apretuînd o asemenea urmare, nu se poate apoi a nu vă mulțumi. Sper că pe viitor nu veți arăta mai puțin foc în îndeplinirea îndatoririlor“²⁸.

Laudele primite sînt binemeritate, școala din Bogdana avînd față de celelalte școli sătăști din județ nu doar prioritatea întemeierii ei și ascendentul numărului de elevi.

La sfîrșitul anului școlar 1863—1864 în cataloagele ei figurează 58 de elevi față de 27 la Nănești, 25 la Luncani, și 57 la Pustiana. Deci din cei 167 elevi cîți urmau cursurile școlii sătăști, 1/3 erau la Bogdana²⁹. Anton Antoniu este cel mai vechi învățător, devansîndu-i cu cel puțin un an pe Sandu Giușa de la Nănești și pe N. Vasiliu de la Luncani și cu 3 ani pe V. Vasiliu de la Pustiana³⁰.

Este momentul să încercăm o privire generală asupra învățămîntului public din întregul județ. Pentru cele 35.478 de familii existau acum, la sfîrșitul anului școlar citat, doar 9 școli. Celor 4 sătăști, amintite mai sus, li se alătură școlile primare din Bacău și Tg. Ocna. În prima localitate două școli primare de băieți și una de fete, la Tg. Ocna una de băieți și una de fete, în toate cele 5 școli urbane lucrînd 12 institutori și 6 institutrice³¹.

Anul școlar următor, 1864—1865, aduce noutăți importante întregului învățămînt românesc, noutăți înregistrate evident și de județul Bacău.

25. Fond. cit., dos. cit., f. 82 — Raport din 26 ianuarie 1864.

26. Idem.

27. Ibidem — f. 83.

28. Ibidem — f. 75, adresa cu nr. 1745 din 18 ianuarie 1864.

29. „Anuarul general al Instrucțiunii Publice din România pe anul școlar 1863—1864“, București, 1866, p. 168.

30. Ibidem — p. 97.

31. Ibidem — p. 174.

Marea noutate, care va revoluționa învățămîntul, este fără îndoială „Legea instrucțiunii publice“. Dar cum ea atinge doar partea finală a perioadei luate în discuție, nu vom zăbovi asupra ei. Pentru școala din Bogdana, marea noutate decurge din aplicarea Legii secularizării averilor mănăstirii ce creează condiții practice de materializare mai vechilor propuneri ale lui Anton Antoniu.

„După circulara 5 201... e oportun să binevoiți a permuta școala în chiliile ocupate pînă acum de egumen... școala de acum să rămînă cancelarie comunală“³². Se aprobă deci mutarea, nu se aprobă însă cererea învățătorului de a achiziționa o parte a bunurilor minăstirii „...pentru a mobila cu ele 2 odăi pentru ca atunci cînd vor veni impiegați ori alții în interesul școlii să am unde-i primi pentru puțin timp de refacere și a nu roși de prezența lor“³³. Socotind că „2 crivaturi, 2 mundire, 2 macaturi, un ibric de aramă și un lighian“ sînt doar extravagante ce nu pot sprijini nicidecum activitatea didactică, ministerul temperează zelul învățătorului „...școala nu primește musafiri, toate persoanele care se rînduiesc în interesul școlii pot să rămîie ca mai înainte“³⁴.

Chiar și așa, fără „crivaturi“ și „macaturi“, școala va funcționa în condiții mai bune, spre mulțumirea învățătorului. „La 9 octombrie 1864 m-am permutat cu școala în minăstire unde pentru locuință mi s-a dat o chilie cu iatacă ei și dedesubt o alta ca bucătărie iar pentru clasă trapeza, fiind mai încăpătoare“³⁵.

Mulțumirea sa nu este împărtășită însă și de foștii beneficiari, „Domnului posesor nu-i place permutarea mea“ scria în același raport Anton Antoniu și vechiul conflict reîncepe, angrenînd întreaga morișcă a relațiilor politice locale. Începutul îl face telegrama confidențială trimisă de prefect către Ministerul Justiției și Instrucțiunii Publice „Profesorele de la Școala primară din minăstirea Bogdana s-au făcut demagog politic. Binevoiți a-l permuta sau a-mi da voie a-l permuta eu la alt loc“³⁶.

Acuzația este echivocă dar gravă de vreme ce imediat este luată în discuție. Nedispuînd de detalii, Consiliul Superior adoptă o soluție înțeleaptă, încercînd să împace propriul interes cu cel al reclamantului, dîndu-i acestuia o satisfacție platonice „...Consiliul Superior opinează că prin revizorul respectiv să se facă numitului profesor o admonestațiune severă cu observațiunea că de nu-și va coreja conduita și nu se va mîrgini în cercul datoriilor sale de institutor se va destitui fără motiv de justificare...“³⁷. Procesul verbal, din 15 octombrie 1864, poartă semnături ilustre; Anton Florian, Laurian, Veniamin, Zalomit, puși cum se vede nu doar să vegheze destinele școlii ci și în ipostaza neplăcută de a arbitra meschinele conflicte locale.

32. Arh. St. Buc. — Fond. cit., dos. cit., f. 92.

33. Ibidem — f. 84

34. Ibidem — f. 85.

35. Ibidem — f. 106 — Raport din 8 noiembrie 1864.

36. Ibidem — f. 100.

37. Ibidem — f. 101.

Misterul ce învăluie acuzația de „demagog politic“ este dezlegat de însuși acuzatul, în raportul său din 18 ianuarie 1865. Prea amplu pentru a fi citat, ne dezvăluie un banal, pentru acele vremuri, fals electoral, prin care învățătorul împriocinat este depozat de funcția de primar cu care fusese investit de obște. Nu ne putem opri să inserăm două mici fragmente, formularea primului amintindu-l frapant pe Caragiale „... a doua zi vine însuși la școală și-mi spune că domnul subprefect de Troțuș, verbal a zis, că la această comună Bogdana a stăruit obștea de a mă alege de primar“³⁸. Al doilea, de fapt încheierea raportului, ne oferă dezlegarea întregii confruntări. „...Acuzația domnului prefect s-a făcut după inchipuirile arătate de domnul posesor de aicea care voiește a-mi păta reputația încă de la 1860“³⁹.

Conflitul se stinge de la sine fiindcă arendașului îi expiră contractul iar ministerul, în noua sa poziție de proprietar, poate adopta o poziție tranșantă

Și odată lupta pentru ocuparea definitivă a noului local încheiată, să ne întoarcem pentru a urmări rezultatele primului an de funcționare în noile condiții, anul școlar 1864—1865.

La sfârșitul lui în cataloagele școlii din Bogdana figurau 70 de elevi. Cei mai mulți, 48, erau în ol. I, 16 în clasa a II-a și doar 6 în clasa a III-a⁴⁰.

Absența elevilor de cl. a IV-a nu trebuie să ne surprindă. Având în vedere vârsta înaintată a școlărilor și cererea de cadre cu pregătire școlară minimă, deduceau ușor că imediat ce-și însușeau scrisul și cititul deveneau apti să ocupe diferite funcții. Chiar Anton Antoniu arată că mulți din elevii săi au devenit „scriitori pe la moșii, notari, unii chiar primari“⁴¹.

Situația este caracteristică întregii țări și evident, întregului județ. Existau acum nu doar 4 școli sătești ci 37, cu un efectiv total de 1 414 elevi. Ca și la Bogdana cei mai numeroși erau în cl. I = 1 327, numărul lor descrescând apoi spre clasele superioare 64 în clasa a II-a, 16 într-a III-a și doar 7 în clasa a IV-a⁴².

Deci școala de la Bogdana își pierde caracterul de raritate, apărând, efect al proaspetei legi, alte multe în întreg județul⁴³. Am ajuns deci la capătul perioadei luată în studiu, cuvenindu-se să încercăm o sinteză a celor șapte ani urmăriți îndeaproape, pentru a vedea folosul adus.

Primul și cel mai mare este acela că prin existența ei s-a făcut începutul, mai bine spus „începutul începutului“.

38. Ibidem — f. 105.

39. Ibidem — f. 109.

40. „Anuarul Instrucțiunii Publice... pe 1864—1865“, București, 1868, p. 66.

41. Arh. St. Buc. — Fond. Min. Instr. Publice — România, dos. 307/1867, f. 17, raport 30 din 24 decembrie 1866.

42. Anuarul Instrucțiunii... Nr. cit., loc. cit.

43. Arh. St. Buc. — Fond. cit., dos. 526/1865 — „Lucrările relative la înființarea și deschiderea școalelor comunale în districtul Bacău“ — f. 210—215 — în decembrie 1865, se anunță existența a 67 școli rurale, rămânând 16 comune fără școală în județ.

Aici în prima școală din județ întreținută de stat în mediul sătesc au deprins an de an „cunoștința literelor“, „silabisirea“, „numărarea“, fiii sătenilor. Și chiar dacă nu toți au devenit notari sau primari, nu trebuie omis că n-au silabisit doar Catehismul și Istoria biblică ci au citit și Istoria românilor și Istoria naturală sau Geografia.

Și dacă sub raport statistic rezultatul nu impresionează, raportat la timpul istoric își capătă adevăratele dimensiuni.

L-am întâlnit pe Anton Antoniu, proaspăt absolvent al Seminarului de la Socola, numit la 20 de ani învățător, cu salariul de 2 700 lei (atît avea de la 1 aprilie 1864 ⁴⁴).

Va aduce în premieră județeană noul statut social al intelectualului de țară, funcționar de stat cu leafă sigură, cu perspectiva pensiei, situație ce va fi decenii la rînd idealul multor fii de săteni ⁴⁵.

L-am urmărit luptînd permanent pentru îmbunătățirea condițiilor materiale ale școlii și școlarilor, luptînd cu adversitatea și obtuzitatea egumenului și arendașului, a prefectului și notarului, vechii puternici care nu acceptau nicidecum independența noii instituții.

Marele cîștig al acestei lupte sînt aliații școlii, sătenii, obștea, care-l va sprijini în toate încercările. Este poziția cîștigată în conștiința lor care-și trimit copiii la mai multe „poște“ la școală, înțelegîndu-i dreptat rostul.

Inversînd perspectiva, putem spune că școala din Bogdana a avut importanța ei și pentru dezvoltarea generală a învățămîntului. A fost un fel de laborator, un bun exercițiu pentru cei ce conduceau destinele școlii românești, posibilitate de aplicare și verificare la scară redusă a măsurilor viitoare.

R é s u m é

En employant des matériaux dont la plupart sont inédits, l'auteur présente la période de début de l'école de Bogdana, la première école publique villageoise du district Bacău.

44. Ibidem — Fond cit., dos. 190/1861 — f. 86.

45. Se va pensiona în 1890 — vezi „Anuarul pensionarilor civili și eclesiastici la 1 aprilie 1898“ — Buc., 1898, p. 40.